

*Rojstva vekov naznanjajo
velika dejanja, Krištof Kolumb
je odkril Ameriko in nekdo
pred dnevi atomsko energijo,
ti pa si odkril revolucijo
in s tem začel svoj lastni vek,
svoj člen si skoval v verigi časa,
ki oklepa usodo sveta.*

Pogovor v prazni sobi

Marija Cigale

— Pa nočem razmišljati, danes ne.

Srknila je požirek iz steklenice. Obrnila gumb na gramofonu v tuljenje. Zrak v sobi je bil težak od vonja po žganju in cigaretnem dimu.

— Ne, danes ne.

Odgovor je nekakšno posmehljivo krohotanje. Ali se smeje gramofon? Ne poskušaj se slepiti. Se nikoli nisi preslepila sama sebe. Tudi danes bi bilo zaman.

— Prav, si je rekla onemoglo. Prav, pa se pogovarjajva. Samo nikar se ne delaj, kot da si nek moj boljši jaz. Jaz nimam nobenega boljšega jaza, razumeš, vsa sem to, kar sem. Odkrito, samo odkrito. Prav, kar pogovarjajva se. O Milanu seveda? Ne? Torej bi bilo treba začeti dosti prej? Nemara takrat, ko sem bila še majhna punčka?

Kaj mi očitaš iz tistih časov? Bila sem punčka, kot vse ostale. Iz dobre družine. Provincionalne, bi rekla danes. Pa vendar edini otrok. Delala sem, kar so mi ukazali. Učila sem se abecede in katekizma in vsega, kar so mi rekli...

— Res škoda, da je tako pridna punčka zrasla. Ni več hotela poslušati staršev, kar naenkrat...

— Toda, niso imeli pravice, prisvojiti si mojo bodočnost. Nisem mogla pustiti, da bi me požrli, požrli v svoji lakotnosti po življenju, požrli bi mojo bodočnost, moje življenje in mene vso. Morala sem se jim upreti, mar nisem imela te pravice?

— Saj. Denar pa si le še sprejemala od njih.

— Sem. Kaj pa sem hotela brez denarja? Morala sem končati srednjo šolo. Sicer pa denarja niso dajali zame. Dajali so mi ga, da bi me zlomili, da bi se jim navsezadnje vdala, da bi me smeli požreti. Tisti dan, ko bi jim to dovolila, bi se reklo: dobra punca iz dobre familije. Ljudje bi me hvalili, mama bi se srečno smejala; nikomur pa ne bi prišlo na misel, da je vse skupaj samo sijajna pogrebščina. Mar sem kriva, če nisem pristala na pogreb. Hotela sem živeti.

— Lepo. Končala si šolo in dobila službo; potem si jim pokazala hrbet.

— Seveda. Kaj naj bi drugega. Bi jim morala biti še hvaležna za tisti denar? Tega nisem čutila; dolžnost staršev je pač, da poskrbe za otroke; moji starši so imeli denar in so mi ga dali, to je bilo vse. In če nisem čutila hvaležnosti, zakaj bi se prenarejala? Ne; služba v Ljubljani, plača in soba s posebnim vhodom, kjer lahko pošteno naviješ gramofon ne da bi kdo kričal nate — s tem sem bila zadovoljna.

— Pa to še ni vsa resnica. Bili so tudi fantje.

— Saj. Toda če hočeš, da ti pripovedujem vse o prvem in vse o tretjem in tako dalje, ti ne morem ustreči. Prvega se ne spominjam več dobro. Vem samo, da je imel lépe obrvi. Take kot Greta Garbo.

— Poleg tega pa te je marsičesa naučil. Med drugim tudi neke dvomljive življenjske filozofije: da je vse dobro, kar je trenutno dobro.

— Ni treba tako vzvišenih imen za tako preproste stvari. Imela sem fante. Srečevala sem jih tu in tam... imela sem pač družbo. Plesala sem z njimi, se poljubljala, prihajali so k meni v sobo... všeč mi je bilo tako. Uživala sem tiste kratke trenutke borbe, tiste hipe, ko občutiš strast borjenja in strast poraza.

— Čez tri dni se nisi več spominjala, kakšni so bili.

— Za obraze sem pač imela zmeraj slab spomin. Spominjala sem se samo njihovih teles, pa še ta so bila vsa enaka: vroča, potna, močna, zmagujoča...

— Potem je prišel Milan...

— Ali je res treba o Milanu?

— Odkrito, samo odkrito. Predstavila ti ga je prijateljica na neki zabavi.

— Da, rekla mi je: bodi prijazna z njim, saj veš, tako zakompleksan fant je, saj veš, zaradi roke; ko je bil še majhen, so se otroci igrali z neko bombo...

— Prosil te je za ples in si sprejela. Ti je bil všeč?

— Ne, toda...

— Pazi. Zmeraj si odklonila ples, če ti kdo ni bil všeč. Zakaj si takrat rekla ja?

— Pač, mislila sem, da bi ga preveč prizadelo, če bi rekla ne, in...

— Aha, torej smo tam. Iz usmiljenja...

— Ne, saj to ni usmiljenje, nisem mogla biti z njim taka kot z drugimi, pri njem bi bilo to grobo...

— Ah, in ti, zmeraj tako občutljiva za druge, si pustila, da te je potem spremil domov...

— Ni bilo prav, toda njemu, nisem mogla reči ne —

— In naslednji večer te je povabil v kino.

— Nisem mogla reči ne.

— Zato sta bila potem vsak dan skupaj.

— Da, da, da. Pa saj nisem bila samo jaz strahopetna. Človek zmeraj čuti, če ga ima kdo res rad. On je čutil, da mu ne morem reči ne in je to umazano izrabljaj. Seveda, bil je ponosen name. Ljudje so govorili: Vanja se je zresnila, zdaj čisto resno hodi s tistim Milanom, saj veste, s tistim brez roke... Le zakaj? Moja družba se je izgubila samo zato, ker so bili prav tako strahopetni kot jaz, ker so mislili, da se mora s človekom, ki je po nesreči izgubil roko govoriti samo tako... ne čisto odkrito. Jaz sem vedel in on je vedel in vsi so to vedeli, vsi smo bili strahopetni, svetohlinci, hinavci. Zakaj bi morala biti samo jaz kriva?

— Ah ne, torej so vsi drugi krivi! Povabil te je na počitnice in ti nisi mogla reči ne? Odpeljal te je v tisto zanikrno vas, ker nisi hotela iti niti v hribe niti na morje... tam so pač ljudje... Samo zato, ker nisi mogla reči ne, ker nikoli nisi znala reči ne...

— Ne, saj ne... nisem jaz kriva, če me je odpeljal ravno v tisto vas. V tisti mlin, kjer so me vsi gledali kot da sem cipa, ker so njega pomilovali... V tisto sobo, katere vrata so se odpirala naravnost na stopnice... V tisti dolgčas, kjer sem morala loviti ribe, da nisem tulila...

Vanja je brodila po sredi rečice, krilo je imela že vse mokro in dražljivo se je oprijemalo njenih stegenj. Stikala je pod kamni in obraz ji je žarel.

Milan se je dolgočasil. Vsa njegova naloga pri ribolovu je bila, da je sedel na škarki ob vodi in pazil na malo košaro. Rekla mu je, da ne sme govoriti, to preplaši ribe.

»Imam jo,« je zavpila navdušeno. Izpod kamna je potegnila majčkeno, srebrnkasto ribico, ki je na vse pretege opletala z repom.

»Ušla ti bo,« je zakričal Milan, ki se ga je prijelo nekaj njenega razburjenja.

»Ne bo. To je treba takole, glej,« je rekla z glasom srokovnjaka. Hladnokrvno je stisnila ribi glavo z dvema prstoma in jo zasukala, da je škrtnilo. Milan se je zdrznil.

»Dober dan, Vanja. Ribarite?«

Milan se je obrnil, toda ne zadosti hitro, da ne bi opazil nekega pribliška na njenem obrazu. Za hip je ujel podobo fanta, ki se je neslišno pripeljal mimo s kolesom.

»Dober dan,« je rekel posmehljivo, zakaj tisti poudarjeni »Vanja« ga je zadel. Na hitro si je ogledal motilca. Oblečen je bil v staro, toda ne kmečko obleko, velik, črnolas, skodran. Taki tipi so Vanji gotovo všeč, je pomislil. Neznanec ga ni pogledal, njegovi svetli zobje so se še enkrat nasmehnili Vanji, potem je izginil za ovinkom.

»Kdo je to?«

Vprašanje je obviselo v zraku.

Vanja je zabredla h kraju.

»Grev.«

»Torej nič večerje? Eno samo ribico za oba? In to po dveh urah.«

Vanja ga je pogledala izpod čela, potem se je ustavila, prijela ribo za rep in jo z vso močjo vrgla nazaj v vodo. Splezala je na škarpo — kako ji to razkriva stegna in oni je zijal naravnost tja, je zbadlo Milana — pobrala košaro in odšla, ne da bi še kaj rekla.

* * *

»Mislil sem, da se ne zanimaš za knjige, dragica,« je dejal Milan, ko je prebral naslov.

Res je, ni rada brala. Ob knjigah je morala zmeraj razmišljati, razmišljati pa pa ni marala. Toda, ko ji je Peter ponudil knjigo, jo je sprejela z veseljem. (Ste že brali Ano Karenino? Všeč vam bo, je dejal s svojim prijetnim nasmehom, ki ji je šel do kosti.) Vneto se je zarila v branje in se s tem izgovorila, da danes ne gre nabirat gob, kar sta dotlej počenjala iz samega dolgočasja.

»To je dobra knjiga,« je rekla jezno.

»Le kje si jo staknila?«

»Peter mi jo je posodil.«

»Peter? Je to tisti s kolesom?«

Pogledala ga je. Besno si je zaželela, da bi mu lahko rekla: Da, Peter, to je tisti, nikaner ne ovinkari, ljubosumen si nanj in prav imaš...

»Študira. Sploh je pa edini človek tukaj, ki me ne obsoja, zaradi...«

Vedela je, da to pomeni izgovor, komaj še izgovor. Toda zakaj se Milan lovi na te izgovore? Zakaj ne pove, da prav dobro vidi skozi te izgovore? Prav tak strahopetec je kot jaz, si je rekla z gnusom, pa še večji...

Vanji se je veselica zdela neznasko bedasta in vnema, s katero jo je Milan prisilil, da je šla z njim, jo je jezila. Ali je res mislil, da se ji bo zdelo romantično prezebati za mizami, zbitimi iz plohov, postavljenimi med vrstami drevja, ob teh neznosnih polkah in valčkih, med temi posmehljivimi kmeti, ki so zijali vanjo kot v čudo, ker je kadila.

Nekje med ljudmi, ki so se gnetli okrog plesišča, zbitega iz desk in opletenega z leskovimi vejami, je zagledala Petra. Spogledala sta se kot porotnika. Nekaj vročega jo je prešinilo. Prav, si je rekla, Milan jo je prisilil, da je šla. Sam bo kriv vsega. Morda je to priložnost, da si navsezadnje rečeta tisto, kar je že tolikokrat hotela, pa si ni upala.

Spretno je porinila vžigalice do roba mize; škatlica je neslišno padla na tla. Kako dobro, da je miza kar na travi, je pomislila. Potem je z dolgočasno vzela cigareto.

»Kje so vžigalice?«

»Preveč kadiš, srček.«

»Nekdo je odnesel vžigalice. Bi šel prosim iskat druge?«

Milan se je odmotal med mizami in v tistem trenutku je opazila, da se je Peter odtrgal od gruče deklet, ki so se neumno hihitale.

»Bi šla moja lepa izvoljenka plesat z mano?«

Ko sta se prerila med mizami, se je sklonil k njenemu ušesu in dejal zapeljivo: »Tango?«

»Toda moj dragi gospod,« je odvrnila lahkotno, posnemajoč njegov ton, »to je vendar polka.«

»Pazite, Vanja, sami ste rekli: moj. To pomeni, da pripadava drug drugemu.«

»Predrznost gospod. Sploh pa, Peter, preveč predrzen si. Ne pozabi, kaj sva Milan in jaz.«

»Milan je kreten. Zakaj te je pripeljal sem, v to puščavo? Če bi jaz imel tako lepo deklico?«

»Kaj bi s tako lepo deklico Peter?«

»Odpeljal bi jo na morje. Tam bi vsaj lahko plesala tango. Imela bi plave kopalke. Da, mislim, da je plava tvoja barva.«

Čutila je, da jo Milan gleda. Videla je njegove oči, polne nečesa, v kar se ni hotela poglobljati. Prav je, je ponavljala sama pri sebi.

»Zakaj sploh hodiš z njim Vanja? Vem, da ti ni do njega. Zakaj torej?«

»Ker me nihče drug ne mara,« je rekla spogledljivo.

»Pa jaz, Vanja?«

»Ti?«

»Greva no morje, Vanja! Pojdi, greva, jutri!«

Nora, srečna misel jo je spravila ob pamet. Da bi šla s Petrom nekam? Oh, iti nekam s tem mladim, toplim, skodranim fantom. Nič več Milana, nič več bedastih izgovorov, nič več...

»Greva, Vanja,« je izdajalsko šepetal Peter. »Kaj naju briga Milan. Glej, pije. V dobri družbi je, zdaj bo pil do jutra. Midva pa lahko greva na avtobus ob sedmih. Glej še tri korake plesa in potem sva zunaj. Tam te bom lahko poljubil...«

»Potem greva nekam, Peter...«

Bila je preveč omamljena, da bi utegnila razmisliti, ali je vse to res. Nekje je še ujela Milanov otopeli obraz, pil je in prepeval s kmeti, zlival vase kozarec za kozarcem, komaj da še ve, kaj se dogaja okrog njega, je pomislila. Misli so se ji onemoglo lovile v glavi. Kako je ta polka pravzaprav lepa, če jo poslušáš zmeraj bolj od daleč in kakšne zvezde, prav je Milanu, moj Bog, tole drevje je res čudovito in tam daleč pljuska reka, kako topel in močan je Peter, pravi fant...

Kmečke veselice trajajo do zore, in ob zori so napol privlekli domov pijanega Milana. Vanja se je sklanjala nad kovčkom; Milanov pijani obraz je bil podoben meloni, gabil se ji je.

»Kaj... delaš...?« je vprašal jecljaje in se ji negotovo bližal. Čutila je neko nedoločeno grožnjo, toda ni se zmenila zanj. Obrnila mu je hrbet in skrbno spravila še zadnjo obleko v kovček.

Bolj je čutila, kakor videla, da je Milan vzel knjigo in si jo ogledoval, trudeč se, da mu ne bi zdrsnila iz rok. Tri negotove korake do vrat — ni mogla uganiti, kaj namerava — odprl je vrata in hip zatem je knjiga udarila ob stopnico in potem veselo poskakovala navzdol.

Se nikoli v življenju ni čutila take divje, žgoče žeje. Peter mi je posodil knjigo, je pomislila, toliko mu je do nje, tako skrbno pazi na svoje knjige.

»Prekleta,« je siknila. Morda je bilo v njenem obrazu res toliko sovraštva, da se je prestrašil. Oprijel se je ograje pri stopnicah, še zmeraj majajoč se. Dvignila je roko. Kasneje se ni mogla več spomniti, ali ga je zares udarila, ali je to samo hotela. Toda Milan je izgubil ravnotežje in padel. Slišala je krik, pa ni vedela, ali je zakričal on ali ona. Milanovo telo se je nerodno kotalilo po stopnicah in nazadnje z zamolklim treskom pristalo v veži na cementu.

* * *

Potem je bilo vse kakor neke sanje. Vanja se je kakor iz raztrganega filma spominjala samo preplašenega kričanja, vsiljivo radovednih sosedov, obsojajočih pogledov. Milan je bil krvav in nezavesten. Poklicali so bolniški avto.

Komaj je še našla toliko časa, da je zbrala raztrgane liste Petrove knjige, jih skrbno poravnala, čeprav so se ji tresle roke. V knjigo je vtaknila listek. Peter, oprosti prosim, moram z Milanom, bogve, če je sploh še živ. Nisem jaz kriva. Ljubim te. Vanja.

Potem je knjigo zavila in prosila gospodinjo, naj jo da Petru. Vedela je, da bo ženska knjigo odprla in prebrala sporočilo, toda ni ji bilo mar; morda je bila celo vesela, da je lahko pred vsemi temi ljudmi, ki so jo gledali postrani, izkričala resnico: Ljubim te, Peter!

Potem neznansko mučna vožnja poleg nezavestnega Milana, bolnica, zdravniki, njena soba, kamor se je bogve kako veselilo kesanje.

Vedela je, da Milan v Ljubljani nima nikogar in da ga ne more pustiti samega. Ta prekleti občutek odgovornosti in navsezadnje se bo Milan še naredil, da je bilo vse skupaj samo običajen nesporazum in začarani krog se začne znova. Toda ne, si je rekla, zdaj tega ne more biti več, zdaj je tu tudi Peter. Med tistimi vsakdanjimi potmi v bolnico se je navadila razmišljati ne več o Milanu, ampak o Petru. (Kaj ste vi, njegovo dekle? ji je nekoč rekel zdravnik. Zardela je, pa je vseeno pogumno vzdržala njegov pogled in rekla trdno: Bila sem.) Da, zdaj si je priznala, da je Peter nekaj drugega, kot vsi tisti mladi fantje, ki jih je pozabila, če jih tri dni ni bilo. Morda vidim v Petru samo rešitev, si je rekla včasih. Toda ne, ni bilo samo to. Pa vendar ni bil nič drugačen, od drugih. Toda na njegove lase, oči, nasmeh je mislila drugače kot na druge. Nekaj se je spremenilo v meni, si je rekla. Toda ne vem niti kako niti kdaj niti zakaj. Ali si ni človek v bistvu nedoumljivo bitje?

Milan se je počasi popravljaj. Imel je polomljenih nekaj reber in dobil je novo protezo. Ko ga je prvič smela obiskati, je bil videti bled in slab, toda bolj samozavesten kot sicer. Govorila sta običajne neumnosti, ki se govore, kadar pridemo na obisk k bolniku. Potem je prišla strežnica — majhno, sršče bitje, ki je gledalo Vanjo z neprikritim sovraštvom v velikih očeh — in rekla, da je dovolj, kar sta sprejela oba s komaj prikritim olajšanjem.

Drugič jo je strežnica srečala na hodniku in rekla:

»Zakaj prihajate sem? Vznemirjate ga, on pa rabi mir.«

»Prav, ne bom več prišla, povejte mu to,« je odvrnila Vanja mirno, toda bila je besna. Ali ga tale hoče ujeti, je premišljevala. Saj za majhno bolniško strežnico bi bil Milan navsezadnje kar dobra možnost. Spomnila se je nežnih pogledov, s katerimi je ta drobna ženska obsipala Milana, ko je prišla v sobo. Neka materinska nežnost je bila v njih. Mogoče, da ga ima rada. Nekatere ženske imajo tako zelo razvit čut za materinstvo, da vzljubijo najbolj nebogljene moške. Toda zlobna sem, si je rekla skoro očitajoče. Saj je morebiti Milan

čisto v redu človek in končno mu moram biti hvaležna, zaradi njega sem spoznala Petra. Nasmehnila se je sama sebi; glej, saj zdaj me že vso preveva želja po odpuščanju in vse zaradi Petra.

* * *

Še eno, najhujše razočaranje jo je čakalo.

Že po prvih dneh, ko je prišla v Ljubljano, se ji je zdelo, da je v njej nekaj nedoločnega, toplega, poživljajočega; ta toplota se je neopazno izkristalizirala v misel: v septembru pride v Ljubljano Peter. In potem ... oh, plave kopalke, in v septembru, pravijo, je morje najlepše ...

Dnevi so postali topli, radostno pričakovanje. Vanja je čutila, da je to čakanje spreminja v nekaj, kar ni nikoli čakala. Bila je vsa nova in presenečena sama nad sabo.

Potem je nekega dne srečala Petra na cesti. Pod roko se ga je držala visoka, lepa ženska.

Vsa njena toplota se je spremenila v en sam vzdih, toda zadržala ga je med zobmi in naslednja njena misel je bila: Ne smem izgubiti prilike, kakor koli, prilike ne smem izgubiti.

»Zdravo Peter,« je rekla na videz lahkotno, in si ogledala njegovo spremeljevalko. »Milanu gre na bolje. Mislila sem, da te bo to zanimalo. Pridi kdaj k meni, da ti povem vse.«

Dekle ob Petru ni bila lepotica, imela pa je čudovite oči. Temne, lepo oblikovane, poudarjene s preveč črnimi črtami, pa vseeno čudovite. Ob takih očeh izgubiš pamet.

Pogledali sta se komaj za hip, toliko, da sta ocenili druga drugo, potem se je ona obrnila k Petru in njene oči so grozile. Petrov napeti obraz pa je pravil, da se boji teh oči in da mu je Vanja odveč.

Kakorkoli, borila se bom, si je rekla Vanja. Pa če zdajle zakričim tisto o o plavih kopalkah. Če povem vse o tistem večeru? Orožje za orožje; tudi jaz imam kremplje in nevarna sem.

»Prav«, je dejal Peter, »pridem ob priliki.« Njegov pogled pa je govoril: Pojdi k vragu.

Vse skupaj je trajalo komaj nekaj sekund. Toda v teh sekundah se je preobrnil svet. Vanja si je vso pot zatrjevala, da se bo borila, toda na dnu nekje si je že priznala poraz. Nekaj je bilo narobe, pa si ni znala razložiti, kaj. Če bi ji bil kak drug govoril o morju in o plavih kopalkah, bi se smejala. Če pa bi ji bil kdaj kdo rekel, da se bo morala takole boriti za nekega kodrastega fanta, bi umrla od smeha. Toda vse se je spremenilo, njen svet je nenadoma postal tako drugačen, da se ni več znašla v njem.

Peter je prišel drugi dan; po njegovem obrazu, po rokah, po očeh je videla, da je konec.

»Hotela si me videti,« je rekel ledeno.

»Mislim, da se takrat nisva dogovorila do konca.«

Kaj hudiča ti je bilo, da si mi šla pisat tisto neumnost? V lepo kašo si me spravila. Vsa vas se mi je smejala. Ne morem se več prikazati domov, za vraga!«

»Nehaj,« je rekla naenkrat strahotno trudno. Ničesar več ni razumela, vedela je samo, da je konec.

»Je to tvoje dekle?«

»Je. Toda o njej ne bova govorila.«

»Že dolgo?«

»Nekaj let. Poročila se bova.«

»Ampak Peter zakaj... Ne razumem tega. Zakaj si mi potem tisto govoril? Morje... Plave kopalke... Zakaj hodiš s tem kretenom... Ob sedmih pelje avtobus...«

»Nehaj. Nikar ne igraj zdaj. V nobenem pogledu nisi več šestnajstletnica, ki bi verjela vsaki besedi.«

Kako je to rekel, je pomislila. Toda bila je preveč trudna, da bi jo še lahko bolelo.

»Prav, saj lahko gre, samo povej mi, zakaj, zakaj si potlej to napravil?«

»No, pač... Bila si edina zanimiva ženska tam gori.«

»Samo to?«

»No pač... Tam gori ni prav dosti zabave, sicer pa si mi bila všeč, priznam.«
Zbrala je zadnje moči.

»Saj lahko greš.«

V očeh je začutila neko ščemenje. Moj bog, saj bom jokala, je pomislila.

Peter je neodločno obstal.

»Ah, daj no,« je dejal, »nikar ne igraj užaljenosti in ne... delaj komedije. Navsezadnje danes lahko tudi ostanem.«

Zaprla je oči, da bi prikrila tisto vlago. Torej to sem mu pomenila, samo to, si je rekla. Ničesar ni mogla razmisliti do kraja. Čutila je, da se je nekaj sesulo v njej, nepopravljivo, in do kraja.

»Pojdi«, je rekla, »ne bom te več poznala, če si to želiš.«

Čas se je ustavil.

Petra ni bilo več. Samo še občutek, da je bila neznansko osleparjena. Postala je drugačna, boljša od vsake druge Vanje, in boljša od vseh tistih žensk

iz njene nekdanje družbe, ki so prav tako hodile z mladimi, toplimi fanti, se potem poročile z najprimernejšim, imele ljubke, debele otroke in postajale očarljive mlade mamice. Postala je nekaj drugega; navsezadnje pa je vse ostalo utvara in v grlu ji je ostal zoprni občutek, kakor da požira pesek.

Res, nekje je bil še Milan.

Nekoč se je zalotila pri misli, da bi morda spet lahko sprejela Milana. Ne, to je preveč bedasto, se je zavedela potem. Tiste Vanje, ki brez razmišljanja uživa v borbi z vročimi mladimi telesi nekih fantov, ki ji niso pomenili več kot teh nekaj trenutkov, ni bilo več! Petra ni bilo, en sam Peter je bil. Ničesar ji ni ostalo. Samo nek nedoločen spomin na Milana, niti ne želja, komaj kaj več kot nič.

Ko se je nekoč vrnila iz službe in jo je Milan čakal pred vrati, se ji je za trenutek zazdelo, da je vse skupaj sanjala.

Toda bilo je res. Milan je bil drugačen. Niti ponižen, niti premagan, niti človek, ki se želi vrniti. Tako drug je bil, da je bila skoro v zadregi, ko ga je povabila noter.

»Mislil sem, da se ti vendar moram priti zahvalit. Včeraj sem prišel iz bolnice.«

»Je zdaj v redu?«

»Je. Rebra, možgani, roke...«

Nekaj časa sta molčala.

»Smiliš se mi, Vanja,« je dejal nazadnje.

»Jaz? Tebi? Zakaj?«

»Zato ker nimaš nič drugega, kot to svoje lepo telo. Pa še tega tako lahko-miselno daješ.«

Gledala ga je vsa presenečena. Razumela je, da to ni žalitev, ne, to je bila ugotovitev, hladna, nepristranska, resnična...

»In kaj imaš ti?« je rekla zlobno. Prav dobro je čutila, da je to zvenelo kot: ti nimaš niti tega.

Nasmehnil se je mirno.

»Jaz? Izgubil sem tebe, to je res. Ali bolje: vem, da te nikoli nisem imel. Pač pa imam nekaj več.«

»Tisto bolničarko?« je rekla grobo.

»Oh, ni to. Morda imam njo zares rad. Toda to je drugo.«

Pomolčal je, sklonil glavo v dlani in nadaljeval, bolj zase kot zanjo.

»Veš, Vanja, milijonkrat sem sanjal o tistem popoldnevu, ko smo se igrali z bombo. Sanjal sem, da tistega poka sploh ni bilo, da smo se samo zasmejali in odšli domov in vsega ostalega ni bilo, in imel sem spet obe roki, močni, lepi,

moški roki... Oh, Vanja, ko bi ti vedela, kako grozno je jutro po teh sanjah? Pa vendar sem jih rad sanjal. In ti si bila sama del teh sanj. Vedel sem, kaj ti potrebuješ: močnega fanta, ki te lahko objame tako trdno, da pozabiš na vse drugo. Jaz ti tega, nisem mogel dati, meni je bilo potrebno tvoje dejanje iz usmiljenja.

Tam v bolnici sem veliko premišljeval. Njej se moram zahvaliti, da me je z odkritostjo naučila tudi odkritosti do samega sebe. Tudi z eno roko lahko premikaš svet, važno je nekaj drugega. Zdi se mi, da sem našel tisto drugo. Pripravljen sem za borbo in zdaj me ne bo več lahko premagati. Ne potrebujem usmiljenja. Ali naj ti rečem oprostí? Glej, celo to lahko rečem...«

Dolgo sta molčala.

»Kaj je bilo to, Milan? Maščevanje?«

»Ne. Močni ne potrebujejo maščevanja. Smiliš se mi, to je vse.«

Zdaj je torej močan, si je grenko mislila, s tistim malim sršenom ob strani, zdaj si lahko privoščí celo pomilovanje. Resnica je še mnogo bolj preposta: ne potrebuje me več, to je vse. Kljub vsemu pa je našel nekaj, nekakšno »tisto«, jaz pa sem izgubila igro. To je vse.

»In kaj ti moram reči zdaj? Oprostí? Blagoslov na to lepo pridigo?«

»Ne, Vanja, ne potrebujem niti maščevanja, niti blagoslova. Samo treba je bilo poravnati račune do kraja, ne?«

»Da, kot se spodobi med olikanimi ljudmi,« ga je dopolnila bolj grenko, kot posmehljivo.

* * *

Ko je Milan odšel, je šla in si kupila žganja. Navila je gramofon in pila. Prvič tako sama. Milanova in Petrova senca, usodno povezani, sta se motali med cigaretним dimom, potem sta izginile še oni dve. Pila je in navtjala gramofon, da je tulil; toda vedela je, da je vse zastonj, da ne more ubežati tistemu glasu v sebi, glasu, ki je terjal odgovor in obsodbo.